

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista (HE 70/2021 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylitarkastaja Pinja Oksanen, liikenne- ja viestintäministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- dosentti, tenure track -professori Anu Mutanen
- professori Tuomas Ojanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 2 päivänä elokuuta 2021.

Hallituksen esityksen säätämisympäristöperusteluissa lakiehdotuksen suhdetta perustuslakiin on tarkasteltu erityisesti suhteessa perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännökseen, 16 §:n mukaiseen oikeuteen maksuttomaan perusopetukseen, 19 §:ssä säädettyyn oikeuteen sosiaaliturvaan, 20 §:n mukaiseen ympäristöperusoikeuteen, 22 §:ssä julkiselle vallalle säädettyyn velvoitteeseen turvata perusoikeuksien toteutuminen sekä 121 §:ssä säädettyyn kunnalliseen itsehallintoon.

Hallitus katsoo, että esitys ei sisällä sellaisia ehdotuksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä tavallisessa lainsäätämisympäristössä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valiokunnan lausunto PeVL 21/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Ehdotetulla lailla pannaan täytäntöön muutettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi puhtaiden ja energiatehokkaiden moottoriajoneuvojen edistämisestä. Laissa säädetään hankintayksiköille prosentuaaliset vähimmäisosuudet nolla- ja vähäpäästöisiä ajoneuvoja kahdelle hankinta-ajanjaksolle. Lakiehdotuksen 9, 10 ja 11 §:ssä ehdotetaan, että kuntien hankinta-ajanjaksojen aikana hankkima prosentuaalinen vähimmäisosuus vähä- ja nollapäästöisiä ajoneuvoja on eritelty lakiehdotuksen liitteiden 1, 2 ja 3 mukaisesti perustuen alueellisiin erityispiirteisiin, kuten etäisyyksiin, taloudellisiin valmiuksiin, latauspisteiden saatavuuteen ja taksimarkkinoiden tilanteeseen. Valtion ja muiden hankintayksiköiden tavoitetta ei ole eriytetty.

(2) Hallituksen esityksessä säädettävää kuntien tehtävien eriyttämistä voidaan pitää merkityksellisenä ennen kaikkea perustuslain 121 §:ssä turvattun kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuus- ja syrjintäkieltosääntelyn kannalta.

(3) Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta itsehallinnosta. Pykälän 1 momentin kunnallisen itsehallinnon yleisten periaatteiden mukaan kunnan tulee voida itse päättää tehtävistä, joita se itsehallintonsa nojalla ottaa hoidettavakseen. Pykälän 2 momentin mukaan kunnille muuten annettavista tehtävistä tulee säätää lailla. Perustuslaissa ei ole suoraan säädetty kuntien toiminnan rahoittamisesta. Perustuslakivaliokunta on kuntien itsehallintoa koskevassa vakiintuneessa käytännössään korostanut, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (ks. PeVL 15/2018 vp, PeVL 16/2014 vp, s. 2 ja siinä mainitut lausunnot, ks. myös HE 309/1993 vp, s. 26).

(4) Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkieltö, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asuinpaikka (ks. HE 309/1993 vp, s. 42–44; ks. esim. PeVL 26/2017 vp, PeVL 67/2014 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt kunta- ja palvelurakennuudistusta sekä sote-uudistusta arvioidessaan tärkeänä, että uudistusta toimeenpantaessa kiinnitetään vakavaa huomiota maan eri osissa olevien kuntien asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (ks. PeVL 17/2021 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 67/2014 vp, PeVL 37/2006 vp).

(5) Hallituksen esityksen mukaan eriyttämisen tavoitteena on edistää kuntien asukkaiden yhdenvertaisuutta mahdollistamalla lakisääteisten kuljetusten järjestäminen yhdenvertaisesti ja ilman kustannusten nousua alueellisten erityispiirteiden seurauksena. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa kuntien tehtävien eriyttämisen on katsottu olevan merkityksellinen myös perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädetyn riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamisvelvollisuuden ja YK:n vammaisopimuksen 20 artiklan mukaisen oikeuden vammaisten henkilöiden henkilökohtaiseen liikkumiseen toteutumisen kannalta. Esityksessä on tämän lisäksi tuotu esiin myös ympäristövaatimukseen, välimatkoihin, latausinfrastruktuuriin ja markkinanäkö-

Valiokunnan lausunto PeVL 21/2021 vp

kohtiin liittyviä perusteluja ehdotetulle tehtävien eriyttämiselle. Perustuslakivaliokunnan mielestä esityksessä on esitetty perustuslain kannalta hyväksyttävät perustelut ehdotetulle eriyttämismallille.

(6) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että perustuslain 121 §:n mukaisen kunnallisen itsehallinnon suojan näkökulmasta kuntien vähimmäisosuuksien eriyttämisen sääntely on rahoitusperiaatteen näkökulmasta verraten avointa. Valiokunta korostaa, että perustuslain 121 §:n 2 momentista johtuen kunnille on niiden tehtäviä eriytettäessä turvattava riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan. Liikenne- ja viestintävaliokunnan tulee varmistua, että hallituksen esityksen mukaisessa kuntien tehtävien eriyttämisessä rahoitus toteutuu rahoitusperiaatteen mukaisesti.

(7) Perustuslakivaliokunta korostaa tarvetta tarkastella uudelleen hallituksen esityksen mukaisen väliarvion yhteydessä vuonna 2024 eriyttämisessä käytettyä alueellista jaottelua sekä esittää tarvittaessa muutoksia kuntien prosentiosuuksiin ennen toisen hankinta-ajanjakson alkamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 2.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Antti Häkkänen kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Johannes Koskinen sd

Valiokunnan lausunto PeVL 21/2021 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkinen